

प्रभुतरुण

वर्ष ५३

अंक ४

मुंबई

१६ नोव्हेंबर, २०१९

पाने ६

किंमत रु. १

(स्थापना : तारीख २५ ऑगस्ट १९२३)

तत्वाचा बंदा जीव । मूर्तीला कोण विचारी?

www.prabhutarun.org

संपादिका: सुहासिनी कीर्तिकर

कार्यकारी संपादक मंडळ : मिनाक्षी जयकर, मयुरा नायक, संजना कोठारे, वैजयंती कीर्तिकर

सहाय्यक संपादक: त्वरिता दळवी, राजेश नवलकर, भक्ती शेट्टे

संपादकीय

जमाना बदल गया?

—सुहासिनी कीर्तिकर

खूप खूप वर्षांपूर्वी तारा वनारसेंची एक कथा वाचली होती. फार आवडली होती तेव्हा. एका आईच्या मनाची ती गोष्ट. तिचे बाळ सानुले. त्याने जिवणी रुंदावली. “वा! काय सुंदर हसलं पहा!” त्याने सूऽसूऽऽ केली. “अय्या! आला, आला. पाण्याचा बंब आला!” त्याने पायाची सायकल चालवली. “पहा, पहा, किती नाचवतोय तो पाय! दमत कसा नाही तो?” तो झोपला. “छान दिसतोय नाही झोपल्यावर. दमलं गं माझं पोर!” त्यानं आईसाठी, दुधासाठी भोकाड पसरलं. “अले, अले. तुझी आई किती वाईट वाईट आहे बघ. तिला कललंच नाय तुला ममं पायजे ते! अयाई गं!” एकदा तिच्या कुशीत ते बाळ शांत विसावलं असता तिचा जऽऽरा डोळा लागला. तेवढ्यात तिला जाणवलं की अरे आपलं बाळ कुशीवर वळतंय. आता मात्र तिच्या मनातलं अपार कौतुक कोठल्याकोठे गेलं. घाबरलीच ती. कुशीवर वळता वळता धपकन पलंगावरून खाली पडलं म्हणजे! केवढ्याला पडेल ते! अन् त्याचा बाबा घरी आला हापिसातून की तो आरडाओरडा करेल तो वेगळाच. ‘अशी कशी मी कैदाशिण? दुपारी झोपतेच कशी?...’ असं काहीबाही तिच्या मनात येत गेलं. त्या आईच्या मनाची असंख्य स्पंदनं त्या तिच्या बाळाभोवतीच वलय धरून होती. त्या स्पंदनांची ती कथा. छाऽऽन रंगवली होती. प्र. के. अत्र्यांच्या नाटकातही एक वाक्य येऊन जातं ‘करुणा’ या पात्राच्या तोंडी. ‘स्त्री ही क्षणाची पत्नी आणि अनंत काळाची माता असते’ हे संवादातील वाक्य मग एक सुभाषितच होऊन गेलं.

गोविंदाग्रजांनीही आईच्या मांडीवर कायमचे झोपी गेलेल्या बाळाला पाहून आईची निष्ठाणवत् स्थिती एका कवितेत दाखवली आहे. त्या कवितेच्या शेवटी ते म्हणतात, ‘हे कुणी कुणा सांगावे? आईच्या बाळा ठावे, मग एकावे या बोलाऽऽ, राजहंस माझा निजला.’ ती आई ‘बाळ झोपलंय’ असंच मानते! आपण सर्वच जण आपल्या आईचं बाळ असतो. म्हणून मग त्या ‘राजहंस माझा निजला’ मधली करुणा, आर्तता आपल्याला ‘ठावे’ असतेच. हे झाले सारे पूर्वीच्या कथा, कविता, नाटकातले. ‘नाटक हे संसाराचे चित्र असते’ असं मानणारे आपण. पण आता?

आता या संसाराचे चित्रच बदललेय. अलीकडची नोकरी करणारी स्वतःचं भविष्य घडवणारी कोणतीही आई फक्त बाळ आणि बाळ आणि बाळच सर्वस्व मानत नाही. स्वतःच्या कर्तृत्वाचा इमला बांधताना अनेक वेळा आपल्या लेकानं किंवा लेकीनं ‘आयुष्यातलं पहिलं पाऊल पुढे टाकलं’ हे नवल तिला त्या बाळाच्या आज्जीकडून किंवा बाळाला सांभाळणाऱ्या दाईकडूनच कळतं. मग आनंद साजरा होतो. पण त्या पहिल्या वहिल्या कर्तृत्वाची, हालचालीची ती प्रत्यक्षदर्शी साक्ष असत नाही. पाळणाघरात असलेली इवलीइवली बाळं तर मग लवकर लवकर स्वावलंबी होतात. त्यांना भरवलं जात नाही. ‘एक घास काऊचा, एक घास चिऊचा’ असत नाही. बाळाला ‘शीऽऽ’ ‘शू’ कळलीच पाहिजे. इतकंच काय; पण आपल्या अजूनही न वाढलेल्या हाताच्या बोटांनी त्याला ‘स्टॅडींग लाईन’ काढता आलीच

पाहिजे. ए, बी, सी, ही अक्षरंच नाहीत तर; ‘ए’ फॉर अँ अँपल म्हणत छोटी रनिंग ए,बी,सी,डी ही जमलीच पाहिजे. नाही तर मग शाळेतून शोरा आणि घरी शिक्षा; नव्हे-नव्हे; ‘पनिशमेंट’. बाळांसमोर बाळाचं कौतुक नाही. पण वॉटस्अँपरून मित्रमैत्रीणीला बाळाच्या कौतुकाचे असंख्य फोटो. हसणारे, रडणारे, नाचणारे, गाणारे. त्यात ‘हृदय कसे आईचे’ असतच नाही. असतो तो ‘मी’ पणाचा भाव. माझं घर इतकं प्रशस्त. माझा नवरा असा असा ‘अचिक्कर’, माझा मुलगा किंवा मुलगी अशी अशी. ‘अनंतकाळाची माता’ कुठं बरं हरवली?

पण बरं का; काही क्षण- काही प्रसंग असे असतात की ‘हरवले ते गवसले’ होते. ‘काटा माझ्या पायी रुतला, शूल तुझ्या उरी कोमल का?’ असा प्रश्न उमटावा असे काहीतरी मायलेकरामध्ये घडते. परवा परवा माझ्या एका मैत्रीणीने एक किस्सा सांगितला. तिच्या नातीच्या वर्गातली एक मुलगी. त्या मुलीची आई खूप आजारी पडली. ती मुलगी वडिलांच्या बरोबरीने आईचं सर्व करत होती सेवाभावाने. पण ती कोणत्या प्रसंगातून जातेय, याचे दुःख नातीला जाणवले. नात नीट जेवीना, खेळेना. मग मैत्रीणीच्या सुनेनं आपल्या मुलीला नीट समजावलं. जनरीत सांगितली. एवढ्यावरच न थांबता ती आपल्या मुलीला घेऊन त्या मुलीच्या आईला बघायला गेली. स्वतः काही दिवस तेथे रात्रपाळी केली. आपल्या मुलीबरोबर त्या तिच्या मैत्रीणीला जेऊखाऊ घातलं, धीर दिला. माझी मैत्रीण इतकी भारावून गेली त्या सुनेच्या आणि नातीच्या वागण्यानं! मला म्हणाली, “अगं, आपण म्हणतो की पूर्वीसारखा - आपल्यासारखा वेळ अलीकडच्या आया देत नाहीत आपल्या बाळांना. पण सध्या जे मी अनुभवलंय ना; ते त्याहूनही मोठे

आईपण आहे गं. माझ्या सुनेचे आईपण तर तिच्या मुलीच्या मैत्रीणींसाठीही खुलं, मोकळं झालं. खूप छान अनुभव होता तो.’

‘हे विश्वची माझे घर’ म्हणजे आणखी काय असतं हो? मातृत्व जबाबदारीने पेलणाऱ्या आजच्या सगळ्याजणींना आपल्या मुलांसाठी सगळ्याचा सगळा वेळ नसेल देता येत. पण आजच्या मुली तरी कुठे तशा पूर्वीसारख्या भातुकली मांडतात? ‘डॉल्स हाऊस’ उभारताना त्यांच्या त्या इवल्याशा घरात स्वतंत्र बेडरूम असते, कीचन असते, मुलांची खेळण्याची / अभ्यासाची खोली असते. मात्र त्यात आजीआजोबांची खोली नसते! मुलांच्या खोलीत आईबाबांसाठी प्रवेश अगदी म्हणजे अगदी निषिद्ध असतो. ही मुलं खेळातही स्पर्धा करतात, परदेशात शिक्षणाला जातात. त्यांची स्वप्नं ठाम आहेत. पण शेवटी माणुसकी कुणीच विसरत नाहीत. मग ती मैत्रीणीची सून वागली तशी ही तीच सगळी आईची रूपे असतात, वागतात. आपलं जगाच्या शाळेत मोठुं होणारं बाळ कधी एकटं विमानप्रवास करतं झालं; तर त्याच्या बरोबरीने आईही मनानं प्रवास करीत असते. मनाच्या तळाशी आत, आत खोलवर ती शेवटी तारा वनारसेंच्या कथेतली आईच असते. स्वतःच्या स्वतंत्र कर्तृत्वाच्या परीघाबाहेर असणाऱ्या लेकराच्या परीघात सतत धिरट्या घालणारी. माणुसकीचे धडे देणारी. स्वतः घडणारी, बाळाला घडवणारी. ‘अनंतकाळाची माता’!

आपण सहज बोलता बोलताना म्हणतो की ‘जमाना बदल गया है!’ किंवा ‘कितना बदल गया ईन्सान!’ पण खरी गोष्ट अशी आहे की ‘न बदले हम, न बदला जमाना!’ जसं की दिवाळी आली, गेली... पण आनंद तसाच कायम राहिला. हो ना?

*

पाठारे प्रभु सोशल समाज दिवाळी संमेलन

* ३-११-१९ ला खारला सौ. वंदना राणे जोगी प्रस्तुत मराठी हिंदी चित्रपट गीते 'एक शाम सूर नुपूर के साथ' सायं. ५ वा. याप्रसंगी प्रमुख पाहुणे - श्री. गौरांग श्रीकृष्ण कीर्तिकर एमएससी, डीजेआरएम, एमएम असतील.

* पाठारे प्रभु सोशल समाजातर्फे १२ जानेवारी २०२० रोजी सकाळी ८ वाजता स्पॉर्टिंग लायन्स फाऊंडेशन ग्राऊंड, मीलन सबवे, सांताक्रूझ (प.) येथे. बॉक्स क्रिकेट टूर्नामेंट आयोजित केली आहे. सक्रिय प्रतिसादाची अपेक्षा आहे. इच्छुकांनी सोशल समाजाच्या पदाधिकाऱ्यांशी संपर्क साधावा. पदाधिकारी -

श्री. जयंत कीर्तिकर ९८६७९५८५३५

श्री. नीता सेंजित - ९८२०१६६६२८

श्री. विजय धुरंधर - ९८२०७००६७५

*

पाठारे प्रभु महिला समाज

पाठारे प्रभु महिला समाजाचा १०५ वा वर्धापन दिन खार येथील पा. प्र. सांस्कृतिक केंद्राच्या हॉलमध्ये मोठ्या दिमाखात दि. २२ सप्टेंबर २०१९ रोजी साजरा झाला. श्री. विनायक जोशी यांचा 'स्वरभावयात्रा गेल्या ९० वर्षांच्या भावगीतांची वाटचाल' हा संगीताचा कार्यक्रम सादर झाला. श्रोत्यांचा उत्तम प्रतिसाद या कार्यक्रमाला लाभला. श्री. विनायक जोशी यांच्या गाण्याला सिधेसायझरवर श्री. गिरीश प्रभु होते. श्री. ऋषिकेश साळवी यांची तबलासाथ होती. खास म्हणजे सौ. कौमुदी हर्षल मानकर यांनी विनायक जोशींबरोबर 'शुक्रतारा, मंद वारा' हे भावगीत गायले; ते इतके बहारदार झाले की त्याला उत्स्फूर्त 'वन्स मोअर' मिळाला.

या समारंभाचे अध्यक्षपद सौ. पूनम माधव कुर्डेकर यांनी भूषविले. आपल्या भाषणात त्यांनी महिला समाजाच्या संस्कारांची कृतज्ञतापूर्वक नोंद केली. समाजाच्या चिटणीस सौ. पल्लवी कोठारे यांनी स्वागतपर भाषण केले. समाजाध्यक्षा सौ. नीता सेंजित यांनी प्रमुख पाहुण्यांचा परिचय करून देऊन समाजातर्फे त्यांना पर्स आणि तेलपोळ्या भेट दिल्या. तसेच गायकांना पोळ्या देऊन सन्मानित केले. महिला समाजाच्या विश्वस्त श्रीमती वृंदा जयकर यांनी श्री. विनायक जोशी यांचा परिचय करून दिला. देणगांचे वाचन सौ. रश्मा विजयकर यांनी केले. आभारही त्यांनीच मानले. हा सोहळा यशस्वी करण्यासाठी सौ. नूतन कीर्तिकर, श्रीमती अपूर्वा धैर्यवान, सौ. माधुरी कीर्तिकर, सौ. उर्वशी धराधर, सौ. साया नवलकर आणि इतर कार्यकारी समिती सदस्यांनी विशेष मेहनत घेतली. प्रमुख पाहुण्या सौ. कुर्डेकर यांनी १५ हजार जनरल फंडासाठी, तर रु. ५०००/- विद्यार्थिनींना शैक्षणिक मदत म्हणून देणगी दिली.

*

ललित बंध

जीवनेच्छा

-सौ. उज्ज्वल ब्रह्मांडकर

जीवनेच्छा महत्त्वाची. जीवनाची तजवीज करणं हे सामान्यपणे सरासरी आयुष्यात घडत राहतं आणि फक्त गरजेपाठी माणूस अव्याहत धावत राहतो. आवडीनिवडी, छंद हे कधीतरी होते असा भूतकाळ निर्माण होतो. 'नंतर बघू', सवडीनं करू, रिटायर झाल्यानंतर खूप वेळ मिळेल तेव्हा करू असे संकल्प केले जातात. पण रिटायर होईपर्यंत शारीरिक, मानसिक आणि कधीकधी आर्थिक पातळीवरसुद्धा खूप घडामोडी घडतात. सगळीच आणि सगळ्याच प्रकारची ताकद कमी होते. इच्छा असेल तर मार्ग दिसतो हे खरंय. पण म्हातारपणी इच्छा असते, वेळ मिळतो, मार्गही असतो पण त्या मार्गावर जाऊन ते छंद जोपासणं सगळ्याच दृष्टीनं जिकीरीचं बनतं.

आवडणारं जुनं कलाक्षेत्र बदललेलं असतं, आधुनिक झालेलं असतं. त्याची नव्यानं ओळख करून घेणं वाढलेल्या वयात शक्य होत नाही. प्रत्येक क्षेत्रात आधुनिक तंत्रं शिरलेली असतात. ती आत्मसात करण्याचा नुसता प्रयत्नही फक्त दमछाकच देतो नी नंतर अत्यंत नैराश्यानं मन ग्रासतं. शी! आयुष्य फुकट गेलं, आपला जीवनाचा मार्गच चुकला, आपण अमुक अमुक ऐवजी तमुक तमुक व्हावयास हवं होतं' असं सगळं मनात येत राहतं. कधी कधी नैराश्य एवढं वाढत जातं की जीवन संपविण्याची इच्छा माणसांच्या मनात मूळ धरू लागते व क्वचित प्रसंगी फोफावतेसुद्धा. कधी कधी ह्या नव्या मार्गावर जबरदस्त मनोधैर्याने (जे प्रत्येकाला अत्यंत आवश्यकच असतं.) माणसं निघतातही. पण जर का थोडंसं जरी अपयश आलं तर ते पचविण्याची ताकद त्या माणसांमध्ये असते का याचा विचार महत्त्वाचा ठरतो.

यासाठी सुरुवातीपासूनच करिअरच्या बरोबरीने काही छंद, माणसांमधील मैत्रीची गुंतवणूक करीत राहणं, जोपासत रहाणं महत्त्वाचं ठरतं. नाहीतर पुष्कळदा असं दिसून येतं की उच्चपदावरचे अधिकारी, लोकप्रिय कलाकार, कर्तबगार खेळाडू आयुष्याच्या उतरणीवर एकटे पडतात. कारण ते जेव्हा प्रसिद्धीच्या किंवा कर्तृत्वाच्या झोतात असतात, तेव्हा फक्त आपल्या तोलामोलाच्या माणसांमध्ये जी नेहमीच त्या त्या क्षेत्रापुरती किंवा इतर

क्षेत्रांमधली असली तरी व्यावहारिक पातळीवरची असतात. त्यांच्याशीच त्यांची त्यांची उठबस, त्यांच्याशीच जवळीक असते. त्याच जवळीकीला तेव्हा मैत्री मानलं जातं. पण ती सर्व मंडळी त्या त्या क्षेत्रांमधून निवृत्त झाली की दुसऱ्या उच्चपदस्थांसाठी निरूपयोगी ठरतात. कारण कधीतरी ह्याची किंवा त्याची 'गरज पडेल' म्हणून ती मैत्री, ती जवळीक केली गेलेली असते. उलट एखादा सर्वसाधारण माणूस निवृत्त झाला तरी शेवटी मजेत राहतो. कारण त्याच्याभोवती माणसांचं विणलेलं जाळं असतं.

पण कधीकधी मात्र हे जाळंही तकलादू ठरतं, कारण ती भोवतालची माणसं स्वार्थी निघतात, तेव्हा ती सर्व माणसंसुद्धा केविलवाणीच असतात. तरीही आयुष्यभर आवडत्या छंदांमध्ये, मित्रांमध्ये रमल्यामुळे त्यांचं मन कायमच ताजंजवानं राहिलेलं असतं. मोकळं होतं मनावरचं दडपण नाहीसं होतं, दुसऱ्यांचाही दृष्टीकोन मित्रमैत्रीणींच्या बोलण्यामधून उलगडतो, स्वतःच्या चुका सुधारता येतात किंवा आपलं काहीही चुकलेलं नाही ही महत्त्वाची ग्वाहीसुद्धा मित्रमंडळीच देतात.

माणूस कोणताही असो. कर्तबगार किंवा साधारण, त्याला स्वतःला आधुनिकतेशी जवळीक साधावीच लागते. आपण काळाच्या मागे पडल्यानं संदर्भहीन, निरूपयोगी, जुने झालोय ही कल्पना पचनी पडणं कोणालाच आवडत नाही. नव्हे; सहनच होत नाही. उलट आपण आधुनिकतेचा हात धरून, भले हळू हळू, पण काळाबरोबर पावलं टाकतोय असं जीवन दिलासा देणारं असतं. अजून काही वर्ष आपल्या हाताशी आहेत हे लक्षात ठेवून ती वर्षं किती असतील याची मोजदाद करत न बसता आपली राहणी त्यातल्या त्यात आधुनिक ठेवणं, आपला पेहराव व वागणूक यातली अद्ययावतता एका मर्यादेपर्यंतच का होईना पण आत्मसात करण्याचा प्रयत्न करणं, आधुनिक तंत्रज्ञानाची किंवा संकल्पनेची नवीन भाषा वापरणं, नवनवीन यंत्रांशी मैत्री करणं किंवा तसा आटोकाट प्रयत्न करणं व त्यासाठी जीवनदृष्टी, मूल्यं योग्य प्रमाणात व चांगल्या प्रकारातच बदलणं महत्त्वाचं ठरतं. पण वरवरची किंवा दिखाऊ आधुनिकता

उपयोगाची नाही. खऱ्या आधुनिक विचारांना बाकीच्या दिखाऊ आधुनिक जगाकडून आताच्या काळात ठेचलं जाण्याचा धोका वाढतोय.

स्वतंत्र व्यक्ती म्हणून जगता येणं, दुसऱ्याच्या स्वातंत्र्याचा आदर ठेवणं, जाचक रुढी किंवा नाती तोडून पुढं जाणं, निर्मळ समाज निर्माण करण्याचा प्रयत्न करणं, अंधश्रद्धांना तिलांजली देणं, प्रत्येक रुढी किंवा परंपरा बुद्धीच्या किंवा प्रगत विज्ञानाच्या कसोटीवर अथवा सांप्रत काळानुसार उपयुक्ततेच्या प्रामाण्यावर घासून बघणं ही खरी आधुनिकता. आधुनिक वेषातली, आधुनिक भाषा बोलणारी व्यक्ती मांजर आडवं गेल्यावर सात पावलं मागे आली तर जग पुढं चाललंय की मागे असा प्रश्न पडतो. नवऱ्याला दर पावलाला घटस्फोटाची धमकी देणारी बाई सात जन्म हाच नवरा मिळण्यासाठी वटसावित्रीचं व्रत म्हणजे वडाच्या तोडलेल्या फांदीची पूजा किंवा वडाला दोरा गुंडाळण्याचं कर्मकांड कसंतरी उपचार म्हणून घड्याळाच्या काट्यावर पार पाडणं इतपतच समजते, त्यांच्या आधुनिकतेची कीव करावीशी वाटते.

देवांचं देवीचं टी.व्ही.वर जवळून होणारं दर्शन जास्त महत्त्वाचं की प्रचंड गर्दी असलेल्या प्रतिष्ठीत सुप्रसिद्ध गणपतीच्या दर्शनाला भयानक गर्दीचा सामना करीत प्रत्यक्षात 'दर्शन' धड न घेता नुसताच भोज्जा करून परत येणं बरोबर; ह्याचा विचार आधुनिकतेला करता यावयास हवा. परस्परामधला संवाद, विचारांचे आदानप्रदान, एखाद्या विषयावरची साधक बाधक चर्चा आता आधुनिकतेला बोअरिंग वाटते. त्याऐवजी एस.एम.एस. वर 'मी आता उठलो किंवा जेवायला बसतोय. मी आता कामासाठी बाहेर चाललेय. आता दात घासले, आता ब्रेकफास्ट करायला वेळ नाही' अशा संदेशांची वेळात वेळ काढून केलेली व ती सुद्धा कधी कधी एफ. बी. (फेसबुक) वरच्या जुजबी ओळख झालेल्या व्यक्तींशी केलेली देवाण घेवाण म्हणजे आधुनिकता आहे का याचा जागरूकपणे विचार प्रत्येकला करता यायला हवा. त्यासाठी वयाचं बंधनच नाही. पण आपण आधुनिक आहोत हे दाखवायला तरुणांना असं काही करण्याची गरजच नाही. नी तरुणाईला लाजवणारी आधुनिकता आपल्याकडे आहे हे दाखविण्याचा आटापिटा वृद्धांना करण्याची आवश्यकता नाही.

पण एक करतो म्हणून दुसरा करतो. सेल्फी काढण्याच्या नादात जीव गमवावा लागण्याच्या घटना आता (पान ४ कॉलम १ वर)

भवताल

जाता जात नाही ती जात...

-प्रणिता प्रभाकर

भारतीय संस्कृती ही फार प्राचीन असून धर्मावर बेतलेली आहे. हे धर्म चार असून हिंदू, बौद्ध, जैन व शीख होत. हे चार धर्म मिळून भारतीय संस्कृती तयार झाली आहे. हे जरी चार धर्म असले तरी ही , प्रामुख्याने भारतीय संस्कृती ही चार वर्णावर आधारित आहे. ते म्हणजे ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य आणि शूद्र होत. ह्या चार वर्णावरच दैनंदिन कामे अवलंबून असत.

उदा: ब्राह्मण-- पूजापाठ व ज्ञानार्जन तसेच ज्ञानदान करणे.

क्षत्रिय-- युद्धात आघाडीवर असणे/योद्धा व शासक

वैश्य-- व्यापार उदीम इत्यादी कामे/कृषी उद्योग

शूद्र-- शूद्र/शुल्लक कामे करणे (labourer / service provider)

ह्या चार वर्णारूढ जाती तयार झाल्या. त्यानुसारच माणसे कामे करू लागली . उलटपक्षी माणसाच्या कामाच्या स्वरूपावरूनच त्याची जात ठरवली जात असे. वास्तविक पहाता सर्वच म्हणजे संपूर्ण मानव जातीला एकाच पद्धतीची शरीरयष्टी देवाने दिली आहे. परंतु आपल्या माणसांनीच धर्मांध होऊन वेगवेगळ्या जातींची निर्मिती केली. म्हणायचे झालेच तर दत्तसंप्रदायातील यती, संतांपासून ते तुकाराममहाराज , ज्ञानेश्वरांपर्यंत सर्वांनी एकच उपदेश दिला व तो म्हणजे कोणत्याही जीवास हीन समजू नका. सर्वचजण आपले आपले, सगे सोयरे आहेत. परंतु आपण त्याकडे काणाडोळा करीत आलो व स्वर्ण आणि अवर्ण असे भेद करीत आलो. मुख्यतः दलित व मागासवर्गीय हे अवर्णामध्ये मोडतात. तर इतर स्वर्णामध्ये गणले जातात.

वास्तविक धर्मशास्त्रप्रमाणे मनुस्मृती व वेदांमध्ये वर्णभेदावर विस्तार केला गेला आहे. परंतु जसजसा काळ पुढे सरकला तसतसा माणसाने आपल्याला उचित व योग्य असा त्याचा अर्थ लावून समाजरचनेत फेरफार केले. नाही, म्हणजे; ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र हे चार वर्ण तसेच राहिले. परंतु त्यात प्रत्येकाच्या व्यवसायाव्यतिरिक्त इतर लोकांचा समावेश करावा किंवा नाही याबद्दल अनेक वादंग निर्माण झाले व ते सर्व श्रुत आहेतच. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दलितांच्या उद्धारासाठी अनेक प्रयत्न केले नाहीत, तर संपूर्ण भारतीय जनतेच्या उद्धारासाठी प्रयत्न केले. त्यांना आपण भारतीय घटनेचे शिल्पकार म्हणतो. भारतीय घटनेत कुठेही

भेदभाव दिसत नाही . दुसऱ्यांप्रती दुजाभाव नाही. उलट घटना असे सांगते की, सारे भारतीय माझे बांधव आहेत. बंधुता, प्रेम, एकात्मता ह्या सर्व गोष्टी शालेय जीवनात प्रत्येक पुस्तकाच्या पहिल्या पानावर 'प्रतिज्ञा' म्हणून आपण सर्वांनी फक्त वाचल्या. त्याचा आचरणात किती लोकांनी उपयोग केला आहे हे ज्याचे त्याने ठरवावे ते बरे! असो! परंतु ह्या जातीभेद, वंशभेद आणि कुलीन संस्कृती माणसाच्या तसेच देशाच्या प्रगतीसाठी किती मारक आहे ह्याचा मला नाही वाटत कुणी विचार केला असेल? भारताची पूर्वीची श्रीमंती परत आणावयाची असेल तर आपण आपल्यातला दुजाभाव , उच्चनीचता सोडून एकत्रपणे राहिले पाहिजे/ गुण्यागोविदाने राहिले पाहिजे.

आज आपल्या देशात जी काही सामाजिक व राजकीय परिस्थिती निर्माण झाली आहे , त्याचा कर्ताकरविता आपणच आहोत. मोठ्या शहरांमध्ये राहण्याच्या सोयी , शिक्षण, उद्योगधंदे, व्यवसाय इत्यादींचे चित्र वेगळे आहे, तर ; आपल्या राज्यांच्या कानाकोपऱ्यातील गावे आहेत किंवा आदिवासी वसाहती आहेत त्या ठिकाणचे चित्र वेगळे दिसते. प्रामुख्याने मूलभूत गरजा भागविण्यासाठी पुरेशी साधने नाहीत. उदा: अन्न, वस्त्र, निवारा. अन्न शिजविण्यासाठी गॅस सिलेंडर , शरीर झाकायला पुरेसे कपडे, राहण्यासाठी घर तसेच शौचालयाची व्यवस्था वगैरे. मुलांना शिक्षणासाठी पुरेशा शाळा नाहीत. शाळा आहेत परंतु तेथे जाण्यासाठी वाहनयोजना नाही. मुलांना शिक्षण घेण्यासाठी खूप लांब पर्यंत पायपीट करावी लागते. इतकेच नव्हे तर प्रत्येक गावात पंचायत पद्धत अजूनही सुरु आहे. जातपंचायतीच्या कारभारा-खालीच संपूर्ण गाव चालते. त्यामुळे आजच्या पिढीतील तरुणांना जातपंचायतीच्या विचारसरणीनेच आपले आयुष्य जगावे लागते. तसे न केल्यास; त्यालाच किंवा तिलाच नव्हे तर संपूर्ण कुटुंबाला त्याची झळ पोहचते. म्हणजे त्या कुटुंबाला गावातून --समाजातून बेदखल केले जाते. त्याही उपर जाऊन जर त्या मुलाने किंवा मुलीने जाती बाहेरील व्यक्तीशी लग्न केलेच तर त्या मुलाला किंवा मुलीला जीवे मारण्यालासुद्धा मागे पुढे बघत नाहीत. आणि खरे सांगायचे म्हणजे ह्या सर्व बाबतीत त्या मुलांच्या घराच्याच जातपंचायतीला अजिबात पंचाईत नसते व हाल हाल करून जीवे

पान उलटताना

नाव असतं, म्हणून

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

बारश्याला आल्या बाळाचं नाव बाळाच्या कानात हळूच सांगते. तेव्हापासून ते नाव बाळाला घट्ट चिकटतं. आपण त्या नावाने त्याला हाक मारायला लागतो. हळूहळू बाळाला समजायला लागतं की ते त्याचं स्वतःचं नाव आहे. त्याच नावाने शाळेत प्रवेश, नोकरीचा अर्ज, विवाह, पारपत्र, आधारकार्ड सर्वांमध्ये हे नाव फिरत राहातं. पुढे ती व्यक्ती मोठी होऊन जर नावारूपाला आली, तर ते नावही सर्वतोमुखी होतं. 'आपलं मूलही या व्यक्तीसारखं मोठं व्हावं', या इच्छेने अनेक लोक आपल्या मुलांचंही तेच नाव ठेवायला लागतात. 'नावामध्ये काय आहे?' असा प्रश्न विचारणाऱ्यांनाही जाणवायला लागतं की नावातच सर्वकाही आहे.

लग्नमध्ये पत्नीचं नाव बदलण्याची प्रथा आता हळूहळू मागे पडत चाललीय; आपलं जन्मापासूनचं नावच पुढे चालत रहावं, याबद्दल स्त्रिया आग्रही होत चालल्या आहेत. जन्मापासून लावलेल्या नावाबद्दल त्यांना वाटणारी आत्मीयता हे याचं कारण असावं. किंवा जे नाव आपण आपली ओळख म्हणून सांगत आलो, ते आपल्यापासून हिरावलं जावं, ही कल्पना त्यांना अयोग्य वाटत असावी.

एखादी व्यक्ती काही कारणाने बदनाम झाली, तर त्या व्यक्तीच्या नावाविषयीही माणसांना तिरस्कार वाटायला लागतो. आपल्या मुलांची अशी नावं ठेवायला माणसं कचरायला लागतात. 'प्राण' किंवा 'प्रेम' नाव सहजा-सहजी कोणी आपल्या मुलांचं ठेवताना दिसत नाही. या उलट ऐतिहासिक किंवा पौराणिक काळातील थोर व्यक्तींची नावं आजही शेकडो वर्षांनंतर तितकीच मान्यता पावलेली दिसतात. लग्नानंतर पती-पत्नीना एकमेकांची नावं रुचायला लागतात.

मारण्याची धमकीवजा कारवाई केली जाते. ही बातमी वर्तमानपत्रात येते व मग समाजसुधारक धुरिणांची फौज त्या गावापर्यंत व जातपंचायत पर्यंत जाण्याच्या बढाया मारते. परंतु ती पंचायत इतकी चिवट असते की बाहेरील कोणत्याही व्यक्तीला आजपर्यंत त्याच्या (पंचायतीच्या) केसालाही धक्का लावता आला नाहीय! ह्याचाच अर्थ असा होतो की, माणसापेक्षा जात अजूनही महत्त्वाची वाटतेय!!

उदा: बिल्किस बानू सामूहिक

त्या नावांभोवती त्यांच्या भावना आपोआपच गुरफटल्या जातात. या उलट एखाद्या व्यक्तीने आपल्याला कधी काही त्रास दिला, तर त्या व्यक्तीचं नावही आपल्याला त्रासदायक होतं. त्याच नावाच्या दुसऱ्या एखाद्या व्यक्तीबरोबर मैत्री किंवा नातं जोडायला आपण कचरू लागतो.

बहुतेक नावांना काही अर्थ असतात. चांगला अर्थ असलेली नावं लवकर लोकप्रिय होतात. पण नूपूर, काजल अशी काही नावं कानांना गोड लागतात, म्हणून लोकप्रिय झालेली आपण पाहातो. काळाच्या ओघात अनेक नावं विरून जातात. नवी नावं जन्माला येतात. यामुळेच आपल्या आजी-आजोबांची नावं आपल्याला भारदस्त वाटतात. नातवंडांची नावं पोरकट वाटतात. हीच नातवंडं पुढे आजी-आजोबांच्या भूमिकेत जातात, तेव्हा त्यांचीही नावं त्या कालखंडात भारदस्त वाटायला लागतील आणि नातवंडांसाठी नवी पोरकट वाटणारी नावं निर्माण होतील. पूर्वी एखाद्या स्त्रीचं मूल जगत नसेल, तर ते जगावं म्हणून त्याचं दगडू, धोंडू, असं नाव ठेवण्यात येई. नाव ठेवण्यामध्ये भावना गुरफटलेल्या असायच्या त्या अशा. चेकवर नाव लिहिताना चुकून अक्षरात किंवा स्पेलिंगमध्ये फेरफार झाला तर चेक बाद होतो. मालमत्तेशी संबंधित कागदपत्रांमध्येही नाव अचूक असणं फार महत्त्वाचं असतं. वृद्धापकाळापर्यंत आपल्याला साथ देणारं हे नाव मृत्यूच्या प्रमाणपत्रातही आपली ओळख बनून राहतं. आपण आयुष्यभरात जे काही चांगल-वाईट करतो त्यावर, आपलं नाव मृत्यूनंतर कशाप्रकारे घेतलं जाईल ते अवलंबून असतं. लोक तेव्हाही आपल्याविषयी बोलू शकतात ते आपल्याला एक नाव असतं म्हणूनच.

बलात्कार प्रकरण २००२ . हे तर हिंदू मुस्लिम दंग्याचेच उदाहरण आहे. ह्या प्रकरणात तिने सामूहिक बलात्काराला तोंड तर दिलेच; परंतु तिच्या घरातील इतर व्यक्तींची हत्या ही पाहिली. खैरलांजे हत्याकांड २००६ , येथे भय्यालाल भोटमांगे कुटुंबातील मुलीने जमिनीच्या भांडणावरून पोलिसात तक्रार केली असता ; मराठा कुणबी समाजातील लोकांनी भोटमांगे कुटुंबातील आया-बहिणींशी त्यांच्याच कुटुंबातील पुरुषांना गैरवर्तन

(पान ५ कॉलम १ वर)

आरोग्यम्

It touched my heart!

(गेले काही महिने प्रभुतरुण अंकामध्ये आरोग्यम् या सदरात Allergy and Organ Donation या अतिशय महत्त्वाच्या विषयांवर डॉ. छाया अजित देसाई यांनी वाचकांना उपयुक्त माहिती उपलब्ध करून दिली. ह्या माहितीचा वाचकांकडून आलेल्या प्रतिसादावरून, या अतिशय दुर्लक्षित विषयाची गरज किती आहे त्याची जाणीव आपणा सर्वांना झाली आहे. हे सदर बंद करण्यापूर्वी माझ्या वैद्यकीय व्यवसायात मला आलेला अनुभव मी इंग्रजीमध्ये शेअर करित आहे.)

I sincerely wish that our readers of new generation would initiate participation in this service to humanity. I hope more & more donors will come forward after reading this story.)

-Dr. Surekha Dhurandhar

In my forty years of medical practice, as a child specialist, I have come across many parents when they visited me with their children I handle their illnesses very efficiently without getting emotionally involved with them. except one that is, "Sheetal & Vinod" a great couple.

20 years back Sheetal & Vinod visited me with their 2 years old son "Manas" for minor illness through one of my good friend. Our association continued for more than a year with special affection to sheetal, as she was a slow learner, but a very good mother.

Sudden change in her life, Manas while playing in varhanda, jumped over the balcony, had a fall on head & become unconscious. before the family could realise the seriousness of a situation, Sheetal all alone rushed to Hinduja hospital with a great courage, performed all the formalities, got him admitted in NICU doctors struggled tirelessly for 2 days, finally declared there is, "Brain Death" & Manas

survive till the life support is on. but there are no chances of survival at all. Doctors took a chance & asked the permission of relatives to donate kidneys & eyes of Manas. A very crucial decision to donate organs when a child is alive! Sheetal didn't think twice, gave a permission & 3 lives were saved. by donating 2 kidneys to a gentleman & 2 eyes to other 2 patients who got new vision. Great mother! It touched my heart!

We were not in contact for almost 10 years in between, I had completely forgotten this incidence, till she came to me with a baby boy in her hands. Meanwhile the couple tried for a child with a various methods where sheetal underwent physiological & mental stress umpty number of times, but unsuccessful. attempts and finally the couple decided to adopt surrogate mother & the result was in front of me.

With a happy contented & joyous feelings in their eyes. my heart was touched once again!

(पान २ कॉलम ४ वरून)

वाढत चालल्या आहेत. सदैव स्मार्टफोनमध्ये डोकं खूपसून बसणारी गृहिणी ज्या घरात असते, त्या घरातली छोटी मुलं अभ्यास सोडून तेच करतात. शाळेच्या बसमधून उतरली की त्यांना घ्यायला येणाऱ्या आई, आजी, आजोबांचा स्मार्टफोन हिसकावून घरी आल्यानंतरही कपडे न बदलता खाण्यापिण्याकडेही लक्ष न देता फोनवर कॅडीक्रश किंवा टॅपलर न खेळत बसतात. व त्या खेळांमधल्या सतत पुढच्या स्टेप्सकडेच लक्ष ठेवून मोबाईल खाली ठेवतच नाहीत. हा आधुनिकतेचा कहर झाला. त्या कहरात भर पडते ती आईवडील आजी, आजोबा त्या फोनवर कब्जा मिळविण्यासाठी आरडाओरड करतात, किंवा आई हळूच नंतर कधीतरी मुलांसाठी पुढच्या स्टेप्सवर

परीक्षेतील सुयश

बारावी कॉमर्स

कु. दीपश्री लोकेश प्रभाकर

८४.४६ टक्के, ५४९/६५०

बी.एससी. (हॉस्पिटॅलिटी स्टडीज), मुंबई विद्यापीठ

कु. अनुष्का आशीष नवलकर.

ओजीपीए ९.८२ टक्के

गेम आणून ठेवते अथवा ही मोठी मंडळी स्वतःसाठी निमूटपणे दुसरा फोन विकत घेतात तेव्हा. या गोष्टीमधली विफलता जी जाणते, निदान विचार करायला लावते ती खरी आधुनिकता. फसवी आधुनिकता ही नेहमीच आसक्ती निर्माण करते. यासाठी चांगली जीवनेच्छा तपासून घेऊन निवडणं महत्त्वाचं आणि ते आपल्याच हातात असतं.

*

बालविभाग

Aaji's Stories

Seven In One Stroke

-Abha Desai

Std V

Narrator - Once upon a time, there lived a tailor named Shyam. He used to go to his shop daily but did not do his work properly. He used to sit idle the whole day. Other working people used to come to chit-chat with him during their free time.

One day he was eating jalebi. One small piece of jalebi fell down. After some time, flies started buzzing around it. When Shyam saw the flies buzzing around the jalebi, he clapped and killed seven flies in one stroke. He was so proud of his deed, that he put up a sign board saying, "Seven in One Stroke". After a few days a person came to the palace to complain about a problem.

Man 1 - Your majesty I wanted to tell you about the two tigers that come every evening and take a person with them for their dinner.

Narrator - The king started thinking what to do about the tiger. After 3-4 days a man came to the palace.

Man 2 - Your majesty there is a tailor in the village named Shyam. He has killed seven in one stroke!

अभिनंदन

* श्री. मिलिंद आणि सौ. राज अजिंक्य यांना 'डेल्टा अवॉर्ड' लाभले. 'एसइएस'चे डीन श्री. राजन बट्टा यांच्या हस्ते ३ ऑक्टोबर २०१९ रोजी हे अवॉर्ड लाभले. त्यांचा मुलगा श्री. अमोल याच्या स्मरणार्थ गेली दहा वर्षे ते अमोल मेमोरियल फण्डतर्फे केमिकल आणि बायोलॉजिकल इंजिनिअर्सची व्याख्याने आयोजित करित असतात; ज्याचा फायदा तरुण अभ्यासकांना होतो. अमेरिकेतील विद्यार्थ्यांसाठी प्रेरणादायक कार्य करणाऱ्या श्री. मिलिंद आणि सौ. राज अजिंक्य यांचे अभिनंदन.

पत्र प्रतिक्रिया

माननीय प्रिय सुहासिनीताई कीर्तिकर यांना उत्तम आशीर्वाद व शुभेच्छा. माझे वय ९८ असूनही मी आपल्यास शुभेच्छा देते. दिवाळी अंक वाचला व त्यातली श्री. हेमंत विनायकराव तळपदे यांची वसुधा कथा आवडली. त्याचप्रमाणे या अंकात ठिकठिकाणी भुरभुरलेल्या वात्रटिका आणि चुटके आदी खरोखरच हसू येणाऱ्या ठरल्या. आपण जे प्रबोधनाचे कार्य करित आहात आणि ते राजकारण नसूनही करित आहात; ते आपण सातत्याने चालू ठेवावे. तुमच्या कामाचा रेटा प्रचंड आहे, तरीही प्रकृतीची हेळसांड करू नये. तुम्हाला आणि तुमच्या संपादक मंडळाला शुभेच्छा.

(एक सूचना करावीशी वाटते की ज्ञातीवृंदांसाठी खार/वांद्रे याठिकाणी वृद्धाश्रम उभा करण्याचा प्रयत्न करावा. ती आजची गरज आहे.)

आपली, सुंदर नवलकर

King - Bring him here immediately. Narrator - Then the king's soldiers went to bring Shyam. Shyam got scared when the soldiers came to pick him up. Then the soldiers told him that the king had called him for some work. Shyam went with them Shyam- Your majesty did you call me?

King - Yes, I did call you. I have a work for you. Will you do it? Shyam- Yes, I will.

King - I have heard that you have killed seven in one stroke.

Shyam - Yes your majesty, you have heard the right thing.

King - The work you have to do is to kill the two tigers who are troubling the villagers. You have killed seven in one stroke but here you have to kill only two. If you kill them, I will give you ten thousand gold coins as reward. Narrator - Shyam was very scared but he had to say yes because he had no other option.

Narrator - At night Shyam went and sat on a tree. After some time, the two tigers came and slept below the tree on which Shyam was sitting. He started thinking how to kill them. 4-5 minutes later he got an idea. He got down the tree, collected some stones and again climbed the tree and sat on the branch. He threw one stone on the first tiger. The first tiger got up.

Tiger 1 - Why are you hitting me?

Tiger 2 - I am not hitting you.

Narrator - They both went back to sleep. After some time Shyam threw a stone on the second tiger. The second tiger got up.

Tiger 2 - why are you hitting me?

Tiger 1 - I am not hitting you.

Narrator - Shyam repeated it twice.

The two tigers got up.

Tiger 1 - please stop hitting me.

Tiger 2 - No, I am not hitting you!

You are hitting me. Tiger 1 - No,

you are hitting me.

Narrator - They quarreled for some time then they started fighting.

Soon they both started bleeding.

At the end, both of them died.

Narrator - Shyam went to the king. Shyam - Your majesty I have killed both the tigers. Narrator - All the people were shocked. Some people went to the jungle and saw, two tigers lying below the tree. All the people came back to the palace.

People - Your majesty, he is telling the truth. He has killed both the tigers.

Narrator - Then the king praised him and gave him his reward for killing the tigers. Shyam soon became famous in the village for killing the two tigers.

MORAL-

Use your brain wisely when needed

*

बालविभाग

सकाळ झाली...

सिमरन आशिष देसाई

इयत्ता - ९ वी

सकाळ झाली सगळे उठले
सर्व आटपून कामाला जुंपले.
कोणाला माहित होते बूट झाले छोटे
आता तेच घालून मला शाळेत जायचे होते.
वर्गात पोहचताच बाई म्हणाल्या
आज का रे बाबा उशीर झाला?
त्यांच्या चेहऱ्याकडे पाहून वाटले
आज नक्की शिक्षा होणार मला.
इकडून वाचताच समोर आले पी.टी.चे सर
आजच नेमकं धावडवलं आम्हाला ग्राऊंडभर.
दिवस संपायची लागली होती ओढ,
आईच्या हातचं काही तरी खायचं होतं गोड
बघता बघता रात्र झाली,
गोड खाण्याची इच्छाही गेली
मग आई आली झोपवायला,
म्हणे, झोपला नाहीस
तर उद्या येणार नाही उठवायला.
परत एकदा,
सकाळ झाली, सगळे उठले, मी ही उठलो,
कालचे दुःख आता मी विसरलो!

*

(पान ३ कॉलम ४ वरून)
करण्यास भाग पाडले व त्यांनी नकार
दिला म्हणून त्यांची नगनावस्थेत धिंड
काढून हालहाल करून जीवे मारले.
२००७ मधली मनोज बबली ह्या
जोडप्याची खाप पंचायतने कौटुंबिक
सन्मानासाठी केलेली हत्या (Honour
Killing) ह्या सर्व प्रकरणांमध्ये
अत्याचार किंवा क्रूरकर्मच दिसून
येते. परंतु मनोज बबली प्रेम विवाह
प्रकरणात पहिल्यांदा भारतीय
न्यायव्यवस्थेने पंचायतच्या समांतर
न्यायालयाच्या विरोधात निकाल
देऊन एक पायंडा घातला म्हणायला
काही हरकत नाही. राष्ट्रीय गुन्हे
तपशील कार्यालयाच्या माहितीनुसार
(National Crime Record Bureau
Data); २००८ साली अत्याचार किंवा
क्रूरकर्मांच्या मागास वर्गीयांमध्ये
३३,००० केसेस किंवा प्रकरणे किंवा
खटले होते. २०१४ साली ती संख्या
४५,००० वर गेली तर २०१६ मध्ये
अशा प्रकरणांची संख्या ४८,८००
इतकी नमूद केली गेली आहे. अगदी
अलीकडचे प्रकरण म्हणजे एप्रिल
२०१९ मधील नायर हॉस्पिटल येथे डॉ.
पायल तडवी ह्यांची आत्महत्या !! त्या
स्त्रीरोग तज्ज्ञ म्हणून काम करित
होत्या. परंतु आजच्या २१व्या
शतकातही एका नामांकित शहराच्या
नामांकित हॉस्पिटलमध्ये डॉक्टर
म्हणून समव्यावसायिकांनी, डॉ.
पायल केवळ मागासवर्गीय होत्या
म्हणून त्यांच्याशी वाईट वर्तन करणे
म्हणजे खरोखरच मानव जातीला
काळीमा फासण्या सारखेच आहे.

जोपर्यंत प्रत्येक राज्यातील
कानाकोपऱ्यापर्यंत मूलभूत गरजा पूर्ण
होत नाहीत तोपर्यंत परिस्थितीत
अजिबात बदल घडून येणार नाही. ह्या
सामाजिक अस्थिरतेचा फायदा
आजचे राजकारणी घेतात व
नाडलेल्या लोकांच्या तोंडाला पाने
पुसून स्वतःचा फायदा करू
पहातात. हे आजचे राजकारणाचे चित्र
फारच स्पष्ट झाले आहे. मतांच्या
राजकारणात आज जातीयवाद व दंगे
ह्यांना अनन्यसाधारण महत्त्व दिले गेले
आहे. उदा: महाराष्ट्र हा मराठी भाषिक
लोकांचा आहे, म्हणून अमराठी
भाषिकांनी महाराष्ट्राचं नव्हे तर मुंबईचं
सोडून जावे, जी मुंबई महाराष्ट्राची
राजधानी तर आहेच परंतु आज
लाखे लोकांचे उदरभरण करते. हे
सर्वांना माहितच आहे की, असे एका
राजकीय पक्षाने पिल्लू सोडले होते.
मागे उल्लेख केल्याप्रमाणे डॉ.
आंबेडकरांनी खरोखरच दलितांचा
उद्धार करण्याकरिता प्रयत्न केले,
झटले व दिशा दाखवून दिली.
शिक्षणाची दारे त्यांच्यासाठी खुली
करून दिली; परंतु, आज तोच दलित
आरक्षणाच्या गोष्टी करतोय. फक्त
शिक्षणासाठीच नव्हे; तर विविध
पातळ्यांवर आरक्षणाची अपेक्षा व
मागणी करतोय. ही आरक्षणाची टूम
त्यांच्या डोक्यात भरवली ती आपल्या
सुसभ्य राजकारण्यांनी; त्यांच्या खुर्च्या
हलू नयेत म्हणून ! इथपर्यंत थांबले
नाहीत तर; आजपर्यंत जे सर्वर्ण म्हणून
मिरवत होते; तेच आरक्षणाची बिरुदे
मिरवावयास लागले. म्हणजे ह्या सर्व

माझे बाबा - खारचे पांडूकाका!

-सौ. अलका गिरीश वळंजू

(पूर्वाश्रमीच्या अलका पांडुरंग धैर्यवान)

खार येथील आदरणीय व्यक्तीमत्त्व
श्री. पांडुरंग कृष्णराव धैर्यवान यांना दि.
१८ ऑक्टोबर २०१९ रोजी देवाज्ञा
झाली. पाठारे प्रभु ज्ञातीतील प्रसिद्ध
डॉक्टर कृष्णराव गणपतराव धैर्यवान
यांचे ते कनिष्ठ पुत्र, सर्वांचे लाडके,
“पांडूकाका!” हे वयाची ९५ वर्षे
आनंदाने व्यतीत करून, एका सुंदर
जीवनातील गोड आठवणी मागे ठेवून
स्वर्गवासी झाले. आज त्यांच्याविषयी
लेख लिहीताना मन भरून येतं. प्रत्येक
गोष्ट आठवताना अभिमान वाटतो.

बाबांचा जन्म १० जून १९२४ साली
झाला. ह्या ९५ वर्षांच्या सुंदर आयुष्यात
नप्यातोटाची गणिते त्यांनी कधीही
मांडली नाहीत; किंबहुना ती त्यांना कधी
जमलीच नाहीत! आयुष्यभर त्यांनी
माणसं जोडली. संपूर्ण खारचे ते,
“पांडूकाका” बनले. त्यांच्या निःस्वार्थी
स्वभावाचे अनेक अनुभव
लिहीण्यासारखे आहेत. खार मार्केटचे
‘गाळे-वाटप’ होणार होते. कमिटीवर

*

गोष्टींचा अर्थ एकच होतो व तो असा
की, माणूस आज आपलपोटा झाला
आहे. त्याला फक्त स्वतःचीच चिंता
असते व ती आजची असते. उद्या
कोणी बघीतलंय? हे तो खरे करू
पाहात आहे. परंतु उद्याची पिढी
घडवण्यासाठी आजच त्याला जागे
व्हावयास हवे व तू तू मै मै करण्या
ऐवजी सलोख्याने आणि एकोप्याने
राहावयास शिकले पाहिजे.

मागे नमूद केल्याप्रमाणे चार वर्ष
व त्यानुसारची कर्म ही माणसाला
आयुष्यात एकमेकांच्या साहाय्याने
जगण्यासाठीच निर्मिलेली आहेत.
उदा: ज्ञानदान करणारे ब्राह्मण; परंतु
ते आज दोन घास सुखाने खाऊ
शकतात व सुखाने जगू शकतात,
कारण, क्षत्रिय त्यांचे सीमेवरील
शत्रूंपासून रक्षण करतात व
राज्यकारभार पहातात तर; वैश्य
आज शेतात खपून धनधान्याची
पैदास करतात व व्यापार विनिमय
चालवतात. त्यामुळे ब्राह्मणांच्या
घरात अन्न शिजते. अन्न शिजवून
उष्टी खरकटी काढण्यासाठी व इतर
मोलमजूरी करण्यासाठी शूद्र तर
उभाच आहे. (येथे कोणत्याही
वर्णाचे उदाहरण म्हणून देता येईल).
म्हणजेच आपण स्वतः एकटे कधीच
जगू शकत नाही व शकणारही नाही.
परंतु माणसाने स्वतःच वर्णभेद
निर्माण करून स्वतःला खड्ड्यात
पाडले आहे आणि आता तो स्वतःच
म्हणू पाहतोय की,
‘जाता जात नाही ती जात’!

*

बाबासुद्धा होते. निरपेक्षपणे, स्वकीयांच्या
फायद्याचा विचार न करता, सर्व गाळ्यांचे
वाटप गरजेप्रमाणे त्यांच्या व्यक्तींना केले.
आमच्या सर्व कुटुंबावर, विशेषतः आम्हा
सर्व बहिणी भावंडांवर त्यांनी एक गोष्ट
कटाक्षाने बिंबवली, ती म्हणजे, ‘निरपेक्ष
सेवा’. ते नेहमी एकच गोष्ट आम्हाला
वारंवार सांगत असत. “कोणासाठीही
मदतीचा हात पुढे करा, तो गरजू असतो,
त्याच्या जातीपातीचा विचार करू नका,
अडीअडचणीत असलेल्यांची अडचण
समजून घ्या व आपल्या कुवतीप्रमाणे
त्यांना मदत करा.” हेच ब्रीद त्यांनी
आयुष्यभर आचरणात आणले, त्याचा
आम्हा सर्वांना सार्थ अभिमान वाटतो.

बाबांची नातवंडे प्रेमाने त्यांना ‘सुपर
हिरो’ असे म्हणतात. त्यातूनच ते
नातवंडांच्यात किती मिळून मिसळून
वागत होते त्यांची कल्पना येते. एकत्र
कुटुंबाचे महत्त्व त्यांच्याकडूनच सर्वांना
शिकायला मिळाले. मुलांचे, नातवंडांचे
लाड, कोडकौतुक करावे तर बाबांनीच!
पण, जरा ते वेगळ्या तऱ्हेने. मुलांनी हट्ट
केला तर त्यावेळेस ते हट्ट लगेच पुरवित
नसत, पण कधी कधी प्रेमळपणे हट्टाने
मागितलेली वस्तू अगोदरच घरात येत
असे. असाच खारमध्ये पहिल्या १० टीव्ही
मध्ये, आमच्या घरी नवा टी.व्ही. आणला
गेल्या.

खारमध्ये, ‘पांडूकाका धैर्यवान’ हे
कट्टर शिवसैनिक म्हणून ओळखले जात.
बाळासाहेबांवर त्यांची अपार भक्ती
होती. असे असूनसुद्धा सर्वपक्षीय
नेत्यांमध्ये ते तितकेच लोकप्रिय होते. रा.
सु. गवई, सुरेश प्रभु, बाबा सिद्दीकी,
आशीश शेलार वगैरे मंडळी त्यांना नेहमी
भेटायला येत असत. मुंबई
महानगरपालिकेच्या संदर्भात काहीही
समस्या असतील तर खार मार्केटमधील
व्यापारी नगरसेवकांकडे न जाता
पांडूकाकांकडे हक्काने येत असत व
पांडूकाका विनामोबदला ते लीलया
सोडवत असत. खारमधील अनेक रस्ते
व चौक यांचे नामकरण स्थानिक
लोकप्रिय व्यक्तींच्या नावे करण्यात
त्यांनी पुढाकार घेतला. अशा या निरपेक्ष,
निःस्पृह, सेवेची दखल ईश्वरचरणी देखील
घेतली जाते. म्हणूनच बाबांना ह्या सुंदर
दीर्घायुष्यात कोणताही आजार शिवला
नाही आणि त्यांना कधीही हॉस्पिटलची
पायरी चढावी लागली नाही.

असे हे निरागस प्रेमळ, इतरांनी हेवा
करण्यासारखं जीवन जगलेले आमचे
आईचे ‘अहो’, आम्हा मुलांचे ‘बाबा’,
नातवंडांचे ‘आबा’ खारवासीयांचे
‘पांडूकाका’ आज आपल्यात नाहीत.
राहिल्यात त्या त्यांच्या फक्त
अविस्मरणीय आठवणी!

बाबांच्या स्मृतींना त्रिवार वंदन!

प्रभुतरुण आश्रयदाते

- १) सौ. विमल व श्री. माधव नायक,
- २) सौ. नलिनी व श्री. रविंद्र रामराव मानकर,
- ३) सौ. अनामिका बी. ए. एल.एल.बी.
- ४) कै. नटवर्य नारायण रामराव झावबा
- ५) कै. सौ. मोतिराम विनायक जयकर
- ६) आद्य संपादक कै. विष्णु कृष्ण कोठारे
- ७) कै. रावसाहेब चंद्रकांत बालमुकुंद वेलकर
- ८) कै. सौ. सुशीला यशवंतराव कीर्तिकर
- ९) कै. सौ. सुशीला व श्री. मोरेश्वर वि. प्रधान
- १०) सौ. मीरा व श्री. रविंद्र नानूजी दळवी
- ११) कै. सौ. शालाका (अरुणप्रभा) शैलकुमार श्रीकृष्णनाथ दळवी
- १२) कै. श्रीमती चंपुबाई आणि कै. आनंदराव सुंदरजी धराधर
- १३) कै. सौ. रोहिणी (रत्नप्रभा) श्रीकर राणे
- १४) सौ. निलीमा व श्री. सृजन केशवराव राणे
- १५) कै. श्रीमती रोझाबाई आणि कै. बाळाराम केरोबा नायक
- १६) कै. शरद विनायक कीर्तिकर यांच्या स्मरणार्थ अनामिक
- १७) कै. सौ. दिलीप रघुनंदन कोठारे
- १८) कै. श्रीमती कमलजा आनंदराव अजिंक्य
- १९) कै. दिवाळीबाई व कै. डॉ. वामनराव आनंदराव विजयकर
- २०) कै. विष्णुराज बाळाराम नायक
- २१) अँड. सदाशिव आनंदराव धुरंधर
- २२) कु. कस्तूर मोठाबाई जयकर
- २३) कै. कमलनी रमाकांत प्रधान
- २४) कै. नटवर्य शरद श्रीकृष्णनाथ गणपतराव दळवी
- २५) आद्य मराठी लघुलिपीकार कै. भुजंगराव रामचंद्र मानकर
- २६) कै. वामन मोरेश्वर प्रभाकर
- २७) कै. चंद्रकांत नारायण विजयकर, कै. कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे, कै. प्रविण चंद्रकांत नारायण, विजयकर, कै. वैभव कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे यांच्या स्मरणार्थ एक हितचिंतक
- २८) कै. डॉ. विद्याधर चंद्रकांत नारायण विजयकर यांच्या स्मरणार्थ हितचिंतक
- २९) कै. पूर्णचंद्र केशरीनाथ राव व कै. सौ. शीला पूर्णचंद्र राव यांच्या स्मरणार्थ
- ३०) डॉ. राम गोविंदराव नवलकर
- ३१) सौ. शुभांगी राम नवलकर
- ३२) सौ. रीटा आणि श्री. मंदार माधवराव नायक
- ३३) कै. सौ. विजया व श्री. प्रकाश माधव नायक या त्यांच्या आईवडिलांच्या स्मृत्यर्थ उन्मेष प्रकाश नायक
- ३४) सौ. वृंदा आणि श्री. शाम विनायक जयकर
- ३५) कै. श्रीमती जयश्री आणि कै. श्री. जयवंत विश्वनाथ कीर्तिकर स्मृत्यर्थ श्री. उमेशचंद्र जयवंत कीर्तिकर
- ३६) कै. श्रीमती प्रतिमा आणि कै. श्री. धाकलेश्वर बाळाजी जयकर स्मृत्यर्थ सौ. सुप्रिया उमेश कीर्तिकर

प्रभुतरुणास देणगी

- * श्री. जयंत प्रकाश कोठारेकडून त्यांचे काका श्री. सुभाष शामराव कोठारे यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ रु. ५०००/-
- * प्रभुतरुणाच्या वाढदिवसाप्रीत्यर्थ श्री. इशान आणि कु. निष्का दीपक कोठारे यांजकडून रु. २००१/-
- * अनामिक दात्याकडून दिवाळी प्रीत्यर्थ रु. २००१/-
- * श्री. मुकुंद सदाशिव गोरक्षकर यांजकडून दिवाळी प्रीत्यर्थ रु. १५००/-
- * श्री. अनिल रवींद्र तळपदे यांजकडून दिवाळी प्रीत्यर्थ रु. १००१/-
- * दि. ४-९-१९ रोजी नातू झाल्याबद्दल सौ. अजिता राजन जयकर आणि श्री. राजन वामन जयकर यांजकडून रु. १००१/-
- * सौ. नीना आणि श्री. महेश माधव राव यांजकडून दिवाळी प्रीत्यर्थ रु. १००१/-
- * श्री. प्रकाश वसंत जयकर यांजकडून रु. ५००/-
- * श्री. मिहिर विनोद धुरंधर यांजकडून आजीव सदस्यत्व रु. ५००/-
- * सौ. रश्मी वेलकर यांजकडून आजीव सदस्यत्व रु. ५००/-
- प्रभुतरुणास भाऊबीज**
- * सौ. नीना आणि श्री. महेश राव यांजकडून रु. १००१/-
- * सौ. उल्का सुरेश विजयकरकडून रु. १०००/-
- * श्रीम. सुहासिनी सुहास कोठारे यांजकडून रु. १०००/-
- * सौ. जना रवींद्र नवलकर आणि परिवाराकडून रु. ६००/-
- सर्व देणगीदारांचे आभार.

अभिनंदन

- * सौ. उल्का आणि श्री. उमेश डी. कोठारे यांचे चिरंजीव श्री. पुष्कर यांना 'ग्लोबल टीचर अवॉर्ड' नवी दिल्लीतील गुरगाव येथे सप्टेंबर महिन्यात बहाल करण्यात आले. हे पारितोषिक क्रोशियाच्या राजदूतांच्या हस्ते स्वीकारण्याचा मान त्यांना लाभला. अभिनंदन.
- * प्रा. सुहासिनी कीर्तिकर यांचे लेखन यंदाच्या आठ दिवाळी अंकांत प्रकाशित झाले.
- * समाज हितचिंतक श्री. रंजन खंडेराव विजयकर हे १६-९-१९ रोजी ७५ वर्षांचे झाले. त्यांचे समृद्ध आणि आनंदी जीवन असेच आणखी समृद्ध होत राहो.
- सर्वांचे मनःपूर्वक अभिनंदन.

कृतज्ञता

झी मराठीच्या दिवाळी अंकात मी गिरगावातील दिवाळीवर संपादकांच्या आग्रहानुसार लेख लिहिला. गिरगाव म्हणजे पाठारे प्रभूंचे वसतीस्थान. त्यामुळे त्या लेखात परभांच्या दिवाळीवर भर होता. त्या लेखाला ज्ञाती आणि ज्ञातीबाहेरील अनेकांची पसंदीची दाद मिळाली. या लेखासाठी वृंदा जयकर यांनी पूर्वी 'लैनी' भाग होता, ही माहिती दिली. रांगोळी प्रदर्शनाचे नेमके साल श्री. राजन जयकर यांनी सांगितले. सौ. मीनाक्षी जयकर यांनी रांगोळी, बळीराजाचे फोटो पाठवले (त्यातील काही माझ्या लेखात आहेत) सौ. माधवी आगासकरांनी झावबांची दिवाळी, फटाक्याची दारू करण्याविषयी विस्तृत माहिती दिली आणि भाचेसुनेचे काही फोटोही पाठवले. श्रीमती. नाईक यांनी काही

प्रभुतरुणाची डायरी

जनन

०७-११-१९ सौ. साव्या आणि श्री. सिद्धान्त समीर श्रीपाद धुरंधर, कन्या, बोरीवली

मरण

दिनांक	नाम	वय	विलेपार्ले
०५-१०-१९	श्री. सुभाष शामराव कोठारे,	वय ७६,	विलेपार्ले
१५-१०-१९	श्री. दीपक पद्मकुमार कोठारे,	वय ५३,	खार
१५-१०-१९	श्री. सुशांत अजित राव,	वय ४३,	विरार
१८-१०-१९	श्री. पांडुरंग कृष्णराव धैर्यवान,	वय ९५,	खार
२२-१०-१९	श्रीम. उषा प्रकाश त्रिलोकेकर,	वय ८५,	पेडर रोड
२२-१०-१९	श्रीम. नीलांबरी सुमंत तळपदे,	वय ८५,	माटुंगा
२७-१०-१९	श्री. श्रीपाद मोरेश्वर वेलकर,	वय ८३,	महालक्ष्मी

आठवणी सांगितल्या. कै. मुकुंद अजिंक्य यांच्या प्रभुतरुणातील लोखात काही माहिती मिळाली. या सगळ्यांच्या सहाय्यामुळे माझा दिवाळीवरील लेख उजळून निघाला. मी या सर्वांप्रती कृतज्ञ आहे.

- सुहासिनी कीर्तिकर

पाठारे प्रभू महिला समाज

* पाठारे प्रभू महिला समाजातर्फे वार्षिक आनंद मेळावा रविवार, ५ जानेवारी २०२० रोजी पा. प्र. सांस्कृतिक केंद्राचा हॉल, खार (प.) येथे सकाळी १० ते रात्री १० पर्यंत घेण्यात येईल अधिक माहितीसाठी अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व चिटणीसांशी संपर्क साधावा. ३० डिसेंबर २०१९ पर्यंत स्टॉलचे पैसे भरावे. अध्यक्ष. सौ. नीता सेंजित मोबाईल - ९८२०१६६६२८ उपाध्यक्ष : सौ. साया नवलकर मोबाईल - ९८२१३००३९९ चिटणीस : सौ. पल्लवी कोठारे. मोबाईल - ९८६७६६७८९ सं. चिटणीस : सौ. नूतन कीर्तिकर. मोबाईल - ९६९९६८१३१ सौ. रश्मा विजयकर मोबाईल- ९८२०९८१८८२

शनिवार, दि. १९-१०-१९ रोजी महिला समाजातर्फे ३६ गरजू महिलांना दिवाळीनिमित्त साडी, ड्रेस मटेरियल, मिठाई आणि वैद्यकीय मदतीसाठी रोख रक्कम देण्यात आली. यावेळी १० भगिनींनी मदत म्हणून दिलेली रोख रक्कम एकत्रित करून सर्व गरजू भगिनींना वाटण्यात आली. सौ. निशा राणे जाधवकडून प्रत्येकी रु. २०० देण्यात आले. दिवाळी भेटीचे वितरण अध्यक्ष सौ. नीता सेंजित आणि विश्वस्त सौ. मेघना राणे यांच्या हस्ते करण्यात आले. त्यावेळी उपाध्यक्ष सौ. साया नवलकर, चिटणीस सौ. पल्लवी कोठारे, सौ. रश्मा विजयकर, खजिनदार शोभना जयकर आणि सभासद अपूर्वा धैर्यवान, शिल्पा धुरंधर उपस्थित होत्या. सर्वांना कॉफी देण्यात आली. प्रभादेवी ट्रस्टतर्फे ओटीच्या साड्या व रोख रक्कम देण्यात आली.

पाठारे प्रभू सोशल समाज

पा. प्र. सोशल समाजातर्फे शुक्रवार ४

ऑक्टोबर २०१९ रोजी पार्ल्याच्या राजपुरिया हॉलमध्ये कनकाई मातेच्या नवरात्रोत्सवात नृत्य आणि संगीताचा कार्यक्रम सादर करण्यात आला. हे कार्यक्रमामाचे ७ वे वर्ष होते. भाविक आणि रसिकांचा अपूर्व प्रतिसाद या कार्यक्रमाला होता. समाजाच्या चिटणीस सौ. नीता सेंजित यांनी सर्वांचे स्वागत केले. समाजाध्यक्ष श्रीमती स्वाती राणे यांनी नेहमीप्रमाणे उत्कृष्ट सूत्रसंचालन केले. भगिनींनी भक्तीगीते सादर केली. सौ. मीना धराधर आंबवणे यांनी गोफगुत्यासाठी विशेष मेहनत घेतली. बालकलाकारांनी मयूर नृत्य सादर केले. कार्यक्रमातील सर्व कलाकारांना कनकाई ट्रस्टतर्फे आणि सौ. सुजाता व श्री. तुषार कीर्तिकरांतर्फे भेटवस्तू देण्यात आल्या. समाजाच्या विश्वस्त श्रीमती वृंदा जयकर, अध्यक्षा श्रीमती स्वाती राणे आणि चिटणीस सौ. नीता सेंजित यांचा साड्या देऊन तसेच विश्वस्त श्री. माधव जयकर, उपाध्यक्ष श्री. तुषार कीर्तिकर आणि चिटणीस श्री. जयंत कीर्तिकर यांना उपरणे देऊन त्यांचा ट्रस्टतर्फे सत्कार करण्यात आला. श्री. उमेश कीर्तिकर, श्री. तुषार कीर्तिकर आणि श्री. अमोघ कीर्तिकर यांच्यातर्फे सर्व उपस्थितांना भोजनप्रसाद देण्यात आला.

पाठारे प्रभू चॅरिटीज

* दिनांक २०-१०-१९ रोजी चॅरिटीजच्या ठाकूरद्वार येथील सुरेश विठ्ठल स्मारक सभागृहात सकाळी दिवाळी संमेलन आयोजित करण्यात आले. चॅरिटीजचे अध्यक्ष श्री. उदय शंकर मानकर आणि इतर विश्वस्त यांच्या हस्ते दीप प्रज्वलन झाले. ज्ञातीतील गरजू भगिनींना या प्रसंगी दिवाळी भेट म्हणून रोख रक्कम आणि साड्या देण्यात आल्या तर, बांधवांना रोख रक्कम देण्यात आली. याप्रसंगी दिवाळी फंड गोळा करणारे ज्ञातीय, गीत रचनाकार, गायिका आदींचाही भेट देऊन सत्कार करण्यात आला. दुपारच्या उत्तम भोजनानंतर या सोहळ्याची सांगता झाली. * पाठारे प्रभू चॅरिटीजचा शारदेच्या दरबारातील विद्याभूषण मानकरी सत्कार समारंभ रविवार, ८ डिसेंबर, २०१९ रोजी सायंकाळी ५ वाजता एमव्हीएम कॉलेज, अंधेरी येथे आयोजित करण्यात आला आहे. प्रमुख पाहुणे आहेत डॉ. परेश विजयसेन नवलकर. सर्वांनी अगत्याने यावे.

हे मासिक मुद्रक, प्रकाशक श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर यांनी मालक बोर्ड ऑफ कंट्रोल प्रभुतरुण करिता मे. स्नेहेश प्रिंटर्स, ३२०-अ, शाह अँड नाहर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, अ-१, धनराज मिल कंपाऊंड, सीताराम जाधव मार्ग, लोअर परेल, मुंबई-४०००१३ येथे छापून पारिजात बी-३, युनियन बँक एम्प्लॉईज को-ऑप. हौ. सोसायटी, पटेल इस्टेट, जोगेश्वरी (प.), मुंबई-४००१०२ येथे प्रकाशित केले.